

6. Науменкова С., Міщенко С. Нові тенденції в монетарній політиці та діяльності Центральних банків у посткризовий період // Банківська справа. — 2011. — № 5. — С. 12—29.

7. Білик М.Д., Павловська О.В., Притулак Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 592 с.

8. Галенко О.М. Обліково-аналітичні аспекти банкрутства підприємств України: (монографія) / Галенко О.М. — К.: КНЕУ, 2008 — 264 с.

9. Рогач О.І. Транснаціональні корпорації: підручник // О.І.Рогач — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. — 400 с.

Статтю подано до редакції 9.10.2012 р.

УДК. 339.97

Ю. Рибалко, асистент
кафедри міжнародних фінансів,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

ЕВОЛЮЦІЯ СУЧАСНИХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР

АНОТАЦІЯ. У розвитку світової економіки останніх десятиліть домінують процеси глобалізації, що визначають напрями і пріоритети сучасного етапу транснаціоналізації, впливаючи на стратегічні інтереси всіх суб'єктів бізнесу, серед яких чільне місце належить транснаціональним корпораціям. У статті зосереджено увагу на становленні сучасних транснаціональних корпорацій нового покоління, визначено глобальні тенденції їх розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: транснаціональні корпорації (ТНК), глобалізація, транснаціоналізація, інтернаціоналізація.

ABSTRACT. The most important feature of the globalizing world economy is the transnationalization of business and an active moving of companies across national boundaries. THE modern corporations are products of the larger organizational institution. The main focus of his essay is on the modern corporation as a way of succession, starting from the history to the present.

KEY WORDS: transnational corporations (TNCs), globalization, transnationalization, internationalization.

АННОТАЦИЯ. Важнейшей чертой мировой экономики последних десятилетий является доминирование процессов глобализации, которые определяют направления и приоритеты современного этапа транснационализации, влияя на стратегические интересы всех субъектов бизнеса, среди которых важное место занимают транснациональные корпорации. В статье автор рассматривает эволюцию и развитие ТНК нового поколения, глобальные тенденции их развития.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА. Транснациональные корпорации (ТНК), транснационализация, глобализация, интернационализация.

Актуальність обраної теми дослідження визначається роллю і місцем ТНК у світовій економіці. Сьогодні вони виступають одним із провідних факторів глобалізації, створюючи інтегровану систему міжнародного виробництва, а також є найважливішою її складовою.

Між тим, перманентно нестабільні умови глобального середовища обумовлюють необхідність проведення нових досліджень важливих закономірностей, особливостей і проблем динамізуючих змін розвитку ТНК. Необхідність виявлення етапів розвитку корпорацій крізь призму енвіроментальних чинників стали основною причиною вибору теми дослідження.

Актуальність даної проблематики доводять численні наукові дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, зокрема Д. Лук'яненка, Л. Руденко-Сударєвої, Л. Красавіної, О. Мозгового, А. Поручника, П.-Р. Агенора, С. Вей, В. Гесца, Х. Едісона, М. Коса, Ф. Лейна, В. Новицького, Є. Панченка та ін. Утім стрімкий розвиток глобального світу формує нові підходи до розвитку ТНК, зумовлюючи їх подальшу еволюцію, що вимагає додаткових досліджень і аргументує мету і логіку викладеної статті.

Мета статті полягає в проведенні комплексного аналізу найбільш суттєвих закономірностей, особливостей і проблем діяльності (розвитку) ТНК, а також виявленні домінуючих тенденцій їх еволюції, визначенні їх місця в сучасній світовій економіці.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку світового господарства різко посилюється процес інтернаціоналізації, який приймає форму глобалізації, спостерігається бурхливий розвиток міжнародних економічних, політичних, культурних, соціальних відносин. Виникають десятки різноманітних об'єднань, у яких беруть участь більшість національних країн. Процеси глобалізації та інтернаціоналізації не лише тісно взаємопов'язані, але й певним чином субординовані. З іншого боку, інтернаціоналізація створює передумови до глобалізації та трансформується в неї. Водночас, в умовах глобалізації економіки інтернаціоналізація продовжує існувати як процес та розвиватися у власних рамках і формах як механізм, що просуває глобалізацію світового господарства.

Проблеми глобалізації світової економіки стали предметом особливого інтересу в другій половині ХХ ст. Експерти МВФ визначають глобалізацію, як зростаючу економічну взаємозалежність країн усього світу в результаті збільшення масштабів та різноманітності трансграничних угод з товарами (послугами) та міжнародних потоків капіталу, а також завдяки все більшому та ширшому поширенню технологій [1].

Слід акцентувати увагу на тому факті, що принципово нової якості процес глобалізації набуває під впливом сучасних системних трансформацій — із тенденції до глобалізації відбувається пришвидшений розвиток і перетворення у всепоглинаючий процес, що має складну мотиваційну природу позитивні та негативні впливи системного характеру. Нові імпульси і нову більш суперечливу якість отримують як транснаціоналізація з формуванням глобальних корпоративних структур, переважно шляхом злиттів і поглинань, так і регіональна економічна інтеграція, які виходять на континентальний і міжконтинентальний рівні [4, с. 12].

Основу економічного глобалізму становить фінансово-інвестиційна взаємодія, оскільки глобалізація останніми роками розвивається переважно на фінансово-інвестиційній основі. Цьому сприяло багато факторів, зокрема вільний рух транснаціонального капіталу та пришвидшення процесу структурних зрушень у руслі транснаціоналізації процесу.

Нові імпульси і нову більш суперечливу якість отримує транснаціоналізація, яка в свою чергу продукує нові вимоги, які постають перед країнами світу. Активність транснаціонального капіталу на глобальних фінансових ринках стає каталізатором глобальних трансформацій.

Спираючись на світовий досвід функціонування ТНК і результати досліджень зарубіжних і вітчизняних економістів, можна констатувати, що транснаціоналізація реалізується переважно на основі росту прямих зарубіжних інвестицій, а ТНК виступає конкретною економічною формою процесу транснаціоналізації. Транснаціоналізація — процес, пов'язаний з формуванням цілісної системи економічних, юридичних та інституціональних передумов, які роблять необхідним і можливим розгляд в якості основного суб'єкта міжнародної економічної активності первинну господарську одиницю — ТНК.

Проводячи дослідження теоретичних моделей і концепцій, що пояснюють причини виникнення та еволюції процесів транснаціоналізації та глобалізації О. Мозговий, Л. Руденко-Сударєва та Д. Гуртов пропонують ідентифікувати транснаціоналізацію як найбільш зрілий і завершений етап у процесі інтернаціоналізації підприємницької діяльності суб'єктів будь-якої форми власності, який характеризується високим рівнем географічної диверсифікованості системи ресурсного забезпечення; гнучкою організаційною архітектурою з обов'язковим виділенням одного головного (або кількох) керівного ідеолого-стратегічного ядра, що продукує єдину бізнес-ідеологію із синтезом філософії волюнтаризму, прагматизму і лібералізму; пріоритетним використанням прямого зарубіжного інвестування, як інструменту зовнішньоекономічної експансії; непереможним прагненням корпоративного топ-менеджменту до глобального панування на основі системного і цілеспрямованого застосування фінансової могутності, інформаційного і політичного впливу, коаліційної сили зв'язків з урядами та засобів силового і прихованого тиску [4, с. 14].

На їх думку, як загальносвітове явище транснаціоналізація являє собою об'єктивний процес посилення світової інтеграції в результаті експансивного розгортання міжнародних операцій ТНК.

Виходячи із зазначеного, автори дослідження вважають необхідним для диференціації окреслених понять і явищ ввести ідентифікаційні ознакові акценти, які дозволять досить чітко конкретизувати масштабність процесу транснаціоналізації, а саме транснаціоналізацію світову і транснаціоналізацію корпоративну [4, с. 15].

Слід зауважити, що ТНК з одного боку — органічна частина іноземного господарського комплексу, з другого — частина національної економіки приймаючої країни та з третього — фактор, у тій чи тій мірі інтегруючий економіку своєї та приймаючої сторони в світову економіку та міжнародні економічні зв'язки.

Не зважаючи на непересічний дослідницький інтерес до сьогодні не існує єдиного визначення ТНК. У різні часи економісти пропонували різні критерії визначення ТНК, проте вони не відображали повною мірою весь спектр притаманних таким корпоративним структурам характеристик. У сучасних дискусіях, розгорнутих науковцями усього світу щодо генезису, природи та подальшої еволюції ТНК найбільш вичерпно науково обґрунтовано феномен ТНК в умовах якісних структурних світогосподарських змін Л. Руденко-Сударєвою, яка

ідентифікує транснаціональну корпорацію, як «групу компаній, які не тільки знаходяться і функціонують у різних країнах, контролюються штаб-квартирою, яка розташована в одній конкретній країні; керуються загальною стратегією і скоординованою політикою; мають певні масштаби міжнародної діяльності, але й реалізують єдину бізнес-ідеологію із синтезом філософії волонтаризму, прагматизму і лібералізму; втручаються у міжнародні політичні процеси, являючи собою їх нові суб'єкти; мають уніфіковану корпоративну систему бухгалтерського обліку і звітності» [5].

Характеристики ТНК досить швидко змінюються в процесі еволюції міжнародних економічних відносин. За останні два десятиліття в їх діяльності відбулися глибокі якісні зміни, так наприклад на початку 80-х років поступово виникли та в майбутньому виокремилися в окрему групу «глобальні ТНК». Їх основними відмінностями є «глобальний погляд на ринки та здійснення конкуренції в світових масштабах з іншими такими самими глобальними ТНК, координація діяльності своїх філій використовуючи нові інформаційні технології, гнучка організація кожного окремого виробничого підрозділу, адаптивність структури корпорації, об'єднання своїх філій, заводів, спільних підприємств в єдину міжнародну мережу управління, яка в свою чергу інтегрована з іншими мережами ТНК, здійснення економічного та політичного впливу на держави, в яких здійснюють свою господарську діяльність ТНК» [3].

У той же час, єдиний критерій ТНК необхідний для складання юридичних документів і ведення статистики їх діяльності на міжнародній арені. В документах ЮНКТАД наводиться визначення, відповідно до якого «ТНК — це корпорація з обмеженою та необмеженою відповідальністю, яка складається з материнської компанії та іноземних філій», при цьому материнська компанія визначається як підприємство, яке контролює активи інших господарських одиниць, які розташовані в інших країнах, по відношенню до власної країни походження, зазвичай через володіння часткою в їх акціонерному капіталі. Мінімальний рівень контролю над активами повинен становити 10 % і більше простих акцій для акціонерного товариства, або голосів для підприємства з обмеженою відповідальністю, або їх еквівалента для підприємства з необмеженою відповідальністю.

Результатом поглиблення міжнародного розподілу праці та революції сфері телекомунікації в останні десятиріччя ХХ ст. відмічався бурхливий розвиток ТНК (збільшення їх кількості та масштабів міжнародної економічної діяльності).

Проаналізувавши матеріали ЮНКТАД присвячені міжнародній інвестиційній діяльності за 1990—2010 роки нами були виявлені ознаки, характерні для сучасного етапу розвитку ТНК, а саме: тенденції до збільшення кількості ТНК і диверсифікації їх діяльності, особливо для корпорацій країн з трансформаційними економіками, що обумовлено впливом процесів глобалізації на економіки цих країн. Так, на початку 1990-х років у розвинутих країнах базувалося приблизно 90 % материнських компаній ТНК і функціонувало приблизно 50 % зарубіжних філій, у країнах, що розвиваються — відповідно 11% і 43%, у трансформаційних країнах — відповідно 1% і 7%. З другої половини 1990-х років спостерігається активізація діяльності ТНК країн, що розвиваються та трансформаційних країн, які в 2007 році збільшили свою частку в загальній кількості

ТНК світу до 26,1 % і 2,3 %, відповідно, і дочірніх компаній і зарубіжних філій до 55 % (53 % і 2 % відповідно). У 2010 році ці показники становили — 52 % і 3,5 % відповідно (рис. 1).

Рис. 1. Особливості географічного розміщення ТНК у світі

Така динаміка пояснюється тим, що незалежно від рівня розвитку країни базування материнської компанії прямі іноземні інвестиції мають тенденцію концентруватися в країнах, порівняльними перевагами яких є не лише природні ресурси та низька собівартість виробництва, але й ефективне виробниче управління, надійна законодавча база, перспективи економічного росту і розвитку.

У сучасних умовах діяльність ТНК ініціює процес формування мегарегіонів як групи суміжних регіонів (макрорегіонів) прикордонних країн, що пов'язані між собою єдиною глобальною функцією, а також сприяють активізації інтеграційних процесів за рахунок збільшення динаміки товарних і інвестиційних потоків; розширення масштабів конкуренції; сприяють організації існуючих і використанню нових способів організації міжнародного виробництва не пов'язаних з участю в капіталі; розвитку та поглибленню міждержавної кооперації між господарськими одиницями, науковими організаціями та державними органами влади і т.д.

В умовах глобалізації світової економіки спостерігається тенденція оптимізації, диверсифікації та розширення діяльності ТНК за рахунок злиттів і поглинань, а також шляхом створення стратегічних альянсів.

Проведені групою ЮНКТАД дослідження показали, що в 2010 р. додана вартість виробленої продукції ТНК у рамках світового виробництва склала приблизно 16 трлн дол. США, що складає приблизно чверть сукупного світового ВВП (рис. 2).

Частка зарубіжних філій ТНК склала понад 10 % сукупного світового ВВП і третину світового експорту. Відповідно обсяги продажів і доданої вартості виробленої продукції зарубіжних філій у світі склали в 33 трлн дол. США та 7 трлн дол. США. Крім того їх експорт перевищив 6 трлн дол. США та склав 1/3 сукупного світового експорту. Важливим новим джерелом прямих інозем-

них інвестицій стали державні транснаціональні корпорації. Сьогодні нараховується понад 650 державних ТНК, які мають 8500 зарубіжних філій по всьому світу. Хоча частка державних ТНК складає менше 1 % усіх ТНК, їх зарубіжні інвестиції у 2010 р. складають приблизно 11 % сукупного світового ВВП. Підтвердженням цього є той факт, що в рейтингу 100 найбільших ТНК 19 є державними [2, с. 53—60].

Рис. 2. Структура сукупного світового ВВП, 2010 рік
(у % і трлн дол. США) [2, с. 25]

Сьогодні головною силою глобального економічного простору виступають не просто ТНК, а сформована на їх базі група потужних глобальних корпорацій. Саме глобальні корпорації створюють економічне середовище сучасного світу, а їх сукупність формує самодостатній транснаціональний капітал.

Якісні зміни в русі міжнародного капіталу, що характерні для останніх років, пов'язані з процесом розвитку науково-технічної революції, посиленням міжнародного розподілу праці, радикальними змінами в структурі та розміщенні виробництва. Все це активізувало процес транснаціоналізації капіталу. Важливу роль відіграє глобалізація світової економіки, в умовах якої посилюється необхідність розвитку «мондіалізованих» структур ТНК. «Глобальні» ТНК відіграють особливо важливу роль за рахунок об'єму підконтрольних їм ресурсів і середовищу, де вони приймають свої політичні, інвестиційні та інші рішення.

Питання про часові рамки виникнення ТНК на нашу думку доцільно розглядати в двох аспектах. Перший аспект пов'язаний із розвитком інтернаціональних процесів у діяльності ТНК, другий — із зміною умов господарювання.

Очевидно, формування перших ТНК (у сучасному розумінні цього терміну) слід віднести к періоду виникнення системи світової економіки, тобто на кінець XIX — початок XX ст.

Історично ТНК пройшли ряд етапів становлення. У науковій літературі виокремлюють п'ять етапів розвитку ТНК [9, с. 52].

Перший період (1900—1928 роки) характеризується бурхливим розвитком сировинної, видобувної, автомобільної, нафтової та авіаційної промисловості, практично не підконтрольну до розвитку фондового ринку. Цей період визначив основу структури виробництва, виявив зміст соціальних проблем, ввів правила гри для ТНК і всіх держав майже на все століття.

Другий період (1929—1945 роки) характеризується прискоренням промислового розвитку економічно розвинутих країн світу та економічними реформами Ф. Рузвельта в США.

Третій період (1946—1972 роки) включає в себе відновлення світової економіки після Другої Світової Війни.

Четвертий період (1973—1985 роки) характеризується не втручанням ТНК у внутрішні справи приймаючих країн і міжурядові відносини. Саме в цей період прискорюються процеси злиттів і поглинань, які сприяли концентрації капіталу та виробництва в ТНК.

Сучасні великі ТНК, характерні для п'ятого періоду, інтенсивно почали розвиватися в 80—90-ті роки ХХ ст. цей період співпав з новим етапом науково-технічної революції. Зникли бар'єри, які перешкоджали вільному руху капіталу, разом з тим виникли фінансові та технічні можливості для діяльності «глобальних» ТНК.

На нашу думку сьогодні доцільно говорити про ТНК нового шостого покоління, для яких характерною є схильність до агресивної експансії, поглинань, жорсткого суперництва і віртуалізації, основу яких складають провідні корпорації країн БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай і ПАР) [7]. Виникнення цих ТНК припадає на початок ХХІ ст. і обумовлений специфікою економічного росту в даній групі країн, пов'язаною з еволюцією великих і мега великих національних компаній. Останні виконують роль не лише головного джерела фінансових ресурсів, а й виступають рушійними силами науково-технічного прогресу в своїх країнах [8]. Поява ТНК нового покоління кардинально впливає на динаміку і форми інвестиційного процесу в глобальних масштабах.

Висновки. Таким чином у процесі еволюції облік сучасних ТНК суттєво змінився. Вони перетворилися з державних монополій, орієнтованих переважно на національні ринки, у великі, переважно, приватні структури, діяльність яких стрімко глобалізується та мондіалізується.

В умовах глобалізації світової економіки в становленні та діяльності ТНК відбулися значні зміни, які в цілому відображають загальносвітові тенденції.

Стратегії, система управління, організаційна структура сучасних ТНК набули більш глобального, інтегрованого, орієнтованого на світовий ринок характеру, посилилися їх зв'язки з іноземним капіталом, вони перетворилися в наднаціональні, мондіалізовані структури, які намагаються зберегти при цьому свої національні особливості.

Література

1. World Economic Outlook: A survey by the Staff of the Intern. Monetary fund. — Wash: Intern. Monetary Fund. — 1997. — P. 47.
2. World Investment Report 2011: Non-Equity Modes of International Production and Development. UNCTAD. Geneva. 2011, p. 251. www.unctad.org/wir
3. Мовсенян А., Огнинец С. Глобализация экономики закономерный продукт индустриализации и информатизации социума — М. — С. 33.
4. Мозговий О.М., Руденко-Сударева Л.В., Гуртов Д.О. Методика економічної оцінки глобальних процесів / за ред. д-р екон. наук, проф. Л. Руденко-Сударевої. — К.: КП «Редакція», 2010. — 192 с.
5. Руденко Л. Методологія дослідження та бізнес-моделі розвитку транснаціональних корпорацій: Автореферат. — К., 2004 — 26 с.
6. Руденко Л.В. Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування транснаціональних корпорацій: Монографія. — К.: Кондор, 2004. — 480 с.

7. Пак С. Обзор исследования «Глобальная экспансия транснациональных корпораций России и Китая: адаптация в условиях кризиса» // МШУ Сколково. — М., май 2009. — С. 2.

8. Корпоративные гиганты и экономический рост: случай Китая и России // Институт развития быстроразвивающихся рынков (SIEMS). — М., август 2010. — С. 2.

9. Гриффин Р., Пастей М. Международный бизнес. 5-е изд. / Пер. с англ. под ред. А.Г. Медведева. — СПб.: Питер, 2010. — С. 1088.

Статтю подано до редакції 3.10.2012 р.

УДК 339.138 (07)

Л.В. Романова, д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки
і маркетингу Інституту міжнародної економіки, фінансів
та інформаційних технологій МАУП

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖНАРОДНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ ІНТЕРНЕТ ПОСЛУГ

АНОТАЦІЯ. У статті розглядається проблема використання маркетингових інструментів для забезпечення конкурентних переваг підприємства на ринку купонних знижок. Аналізуються ринки купонних знижок, їх споживачі, лояльність, сегменти, конкурентні переваги та проблеми ТОВ «Групон УА» на українському ринку купонних сервісів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: маркетинг, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, сервіс купонних знижок, споживачі, ринок.

АННОТАЦИЯ. В статье рассматривается проблема использования маркетинговых инструментов с целью обеспечения конкурентных преимуществ предприятий на рынке купонных скидок. Анализируются рынок купонных скидок, их потребители, лояльность, сегменты, конкурентные преимущества и проблемы ООО «Групон УА» на украинском рынке купонных сервисов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: маркетинг, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, сервис купонных скидок, потребители, рынок.

ANNOTATION. In the article is examined problem of the use of marketing instruments with the purpose of providing of competitive edges of enterprises at the market of coupon discounts. The market of coupon discounts, their users, loyalty, segments, competitive edges and problems of CLL «Groupon UA» at the Ukrainian market of coupon services.

KEYWORDS: marketing, competitiveness, competitive edges, service of coupon discounts, users, market.

Актуальність проблеми. Сучасний етап розвитку економіки характеризується жорсткою конкурентною боротьбою і умовою ефективності бізнесу є формування і утримання конкурентних переваг.

Потужне поширення Інтернет технологій у всі види діяльності людини обумовило появу такого інноваційного бізнесу, яким є ринок купонних сервісів і який за останні роки набув значної популярності серед споживачів всього світу. Зро-